

”בעקבתא דמשיחא חוצפא יסגי”

מבוא

אפתח בסיפור על אחד מידידי. יליד מרוקו, שהגיע ארצה כדי ללמוד מקצוע. הוריו עדיין מתגוררים במרוקו, בתקווה שיעלו בשלב כלשהו לארץ בע”ה. לעתים, כשיצא לנו לדבר יחד על עניין שהותו בארץ, שיתף ידיו בפניי, את הקשיים שהוא מתמודד איתם יום יום: המחשבות על הסתגלותו כאן בארץ, על התנהגות הישראלים בארץ, ועיקר הנקודה שדיברנו עליה היא: ‘החוצפה של הישראלים’.

קשייו אלו גורמים לו לחשוב ולהגיע למסקנה אחת ויחידה, כי לאחר סיום הלימודים כאן בארץ – הוא חוזר למרוקו!

כאב לי לשמוע את דבריו, ועם המחשבות שמציפות אותי, זכרתי שהרב קוק דיבר על עניין החוצפה בצורה מעמיקה, בכך שיש בה נקודה טובה שאינה נראית כלפי חוץ. ולכן החלטתי לעיין בסוגיית ‘החוצפה בעקבתא דמשיחא’. אנסה במאמר זה לבאר ע”פ תורת הרב קוק, מהי חוצפה באופן כללי? מהי הסיבה שהחוצפה באה דווקא בדור של אתחלתא דגאולה? ומה התיקון לכך. אשתדל להסביר את הדברים בצורה מובנת עם הסברים ודוגמאות, על מנת להקל על קורא המאמר.

כידוע, הסימן הראשון המופיע במשנה בסוטה (פרק ט משנה טו), כמרמז על תקופת הגאולה, הוא: ”בעקבות משיחא חוצפא יסגי”.

ראשית, יש להקדים ולהקשות: אנו רגילים לחשוב, כי תקופת הגאולה היא תקופה בה העולם מגיע אל תיקונו, שבה כל כוחות החיים יתארגנו ע”פ הערך הטוב שלהם. אך מצד שני יש מקורות לא מעטים המדברים דווקא על מצב הפוך, אינטרסים הממומשים במעשים שליליים, עיוות הדרך הישרה והנכונה. המשנה (שם) מונה הרבה מצבים קשים שיתרחשו בזמן הגאולה, כגון ”המלכות תיהפך למינות”, ”נערים פני זקנים ילבינו” דהיינו, יהיו משברים בהנהגה,

במשפחה וכו'.

והשאלה היא: מדוע השלבים שעל ידם אמורה להגיע גאולה (גאולה היינו עולם שהוא מתוקן), יופיעו ע"י תהליכים שליליים?!
 על כן, עלינו לחקור ולהבין כל דבר ודבר שכתוב במשנה ובתורה, ולא לקבל את ההבנה הפשוטה והחיצונית שמשמעת לנו לראשונה מהדברים. גם כאשר כלפי חוץ אנו נפגשים במצבים מעוותים וקשים, עלינו להעמיק ולזהות את המסר המוסתר והסמוי מעינינו באותו הרגע, שהוא בעצם המנוע של אותה תכונה שמופיעה בצורה שלילית כלפי חוץ בשלב הראשון, ובאמת בשלבים הראשונים זהו דבר שלילי, אך אח"כ הוא צריך להופיע בצורה מתוקנת.

מהי בעצם חוצפה?

חוצפה – התנהגות השוברת כללים וחוקי התנהגות מוסכמים, היא יכולה להתבטא ברמות שונות.

מורה האומר לתלמיד בכיתתו 'אתה מתחצף! ככה לא מתנהגים!', מנסה להעביר לתלמיד מסר, כי יש כללי התנהגות המתאימים והמתבקשים מילד, ויש כללי התנהגות המתאימים והמתבקשים מאדם בוגר.

כללי ההתנהגות של הילד הקטן הם א', כללי ההתנהגות של האדם הבוגר הם ב', וכללי ההתנהגות של הילד הקטן לאדם הבוגר הם ג', כלומר יש סדר הופעת חיים במציאות.

אך למעשה, ילד קטן אינו מסוגל כרגע לראות את הצד השני העומד מולו. ילד קטן לא רואה את התמונה הכוללת אלא רואה את צרכיו האישיים וחושב על דרכים כיצד לקבל ולספק לעצמו את צרכים אלו וע"פ זה הוא מכריע את המציאות. כלומר, הילד הקטן אינו ערני לכלל המציאות ולתמונה של האדם הבוגר, ששוקל כמה דברים המביאים אותו למסקנה אחרת. שהרי האדם הבוגר אינו רואה רק את הטווח הקצר, אלא גם את הטווח הארוך, וכן הוא לא רואה רק את ההשפעות הגלויות אלא גם את הסמויות, בנוסף לכך הוא רואה גם את החסרון שביתרון, וכן להיפך.

ובעצם כשאומרים לילד 'אתה חצוף', המסר המועבר אליו הוא: 'אתה שם את עצמך במקום שאתה לא שייך אליו'.

עכשיו נוכל להגדיר את המושג חוצפה באופן מבורר יותר - 'חוצפה' היא מציאות שבה אדם שם את עצמו בעמדת חיים שהוא לא שייך אליה עכשיו. היינו, שמדריגת חיים א' מתנהלת כמדריגת חיים ב' שהיא יותר עליונה מא', כשבאמת היא לא נמצאת שם בכלל.

לכן, התגובה לפעולה כזאת היא: 'אתה חצוף'. וזאת משום שהאדם החצוף שובר את המסגרת.

למשל, נניח שיש כלל בכיתה שילד לא יוצא לשירותים על פי החלטתו אלא עליו להצביע ולבקש מהמורה רשות. ופתאום ילד קם, והולך לשירותים בלי לבקש רשות. אומר לו המורה: 'אתה חצוף!' כלומר, יש בכיתה כללי התנהגות שהמורה קבע. הילד חושב שהוא אחראי על הכללים בעצמו ולא מוכן להתנהל ע"פ הכללים שהאדם המבוגר קבע. המורה יודע למה אלו הכללים והילד לא, כי המורה יודע מה יקרה אם כל מי שירצה לקום יקום וכל מי שרוצה לדבר יתפרץ וכו'.

דוגמא נוספת: ראובן נוסע בכביש בצד ימין ולצידו נוסע שמעון בצד שמאל. ידוע שבכדי לעקוף - יש לעקוף משמאל. אך שמעון עוקף מימין, ראובן מגיב לשמעון: 'הי חצוף, מה אתה עושה?'.

לכאורה, איך קשורה לכאן המילה 'חוצפה'? אלא שכללי התעבורה הם לעקוף משמאל ולא מימין! כלומר, חוצפה זו בעצם מציאות ששמה את עצמה במקום שלא מתאימה לה ולא מתנהלת ע"פ הכללים המקובלים.

גם המשנה בסוטה מתייחסת לחוצפות שונות בתקופת ימות המשיח כגון 'בן מנבל אב'. יש כללים מהו היחס בין בן לאביו, כגון: אסור לבן לשבת בכיסאו של האב אלא"כ ביקש את רשותו, אסור לבן לקרוא בשמו של אביו וודאי שאסור לו לקללו. ואילו בתקופה שלנו 'בן מנבל אב', הבן פורץ את המסגרת המקובלת.

אנחנו נחיה בתקופה שבה מדריגות שונות של מציאויות ירצו להיות במדריגות אחרות שלא מתאימות להם, והשאלה הגדולה היא, איך יכול להיות שזהו תהליך גאולה? איך יכול להיות שהדרך לתיקון החיובי יופיע בצורה שלילית? איך חוצפה כזו גדולה השוברת כל מוסכמות וכללים ברורים, יכולה לקדם את גאולתינו?

אורות התשובה פרק ד פסקה י:

“החוצפה דעקבתא דמשיחא באה מפני שהעולם הוכשר כבר עד כדי לתבע את ההבנה, איך כל הפרטים הם מקושרים עם הכלל, ואין פרט בלתי מקושר עם הגודל הכללי יכול להניח את הדעת. ואם היה העולם עוסק באורה של תורה במדה זו, שתתגדל הנשמה הרוחנית עד כדי הכרת הקשור הראוי של הפרטים עם הכללים הרוחניים, היתה התשובה, ותקון העולם, הבא אתה ועל ידה, מופיעה ויוצאה אל הפועל. אבל כיון שההתרשלות גרמה, שאור תורה פנימית, הטעון רוממות וקדושה עצמית, לא הופיע בעולם כראוי, באה התביעה של סדור חיים כאלה, שהפרטים יהיו מובנים במונח הכלל, בזמן כזה, שהגמר של גלוי האור וסלילת הדרך להכנה זו עדיין לא בא, ומזה באה ההריסה הנוראה. ואנו מוכרחים להשתמש בתרופה העליונה, שהיא הוספת כח בכשרון הרוחני, עד אשר הדרך איך להבין ולשער את הקשור של כל עניני הדעות והמעשים התוריים עם הכלל היותר עליון יהיה דבר המוכן והמוצע בדרך ישרה על פי הרגשות הנפשות השכיחות, ואז ישוב כח החיים הרוחניים במעשה ובדעה להופיע בעולם, ותשובה כללית תחל לתת את פריה”.

כדי להבין את דברי הרב קוק הללו, עלינו להעמיק בשתי נקודות חשובות: תכונת החוצפה הישראלית וההבדל בין תורת חוצה לארץ לארץ ישראל.

תכונת החוצפה הישראלית

הרב כותב בספר אורות⁹³, שהמציאות של החוצפה בעקבתא דמשיחא היא שונה מכל החוצפות הרגילות. דהיינו כל החוצפות הרגילות הם כמו שהסברנו עד עכשיו, שיש מדריגת חיים א' שאינה שייכת למדריגה ב', והיא שמה את

93. אורות התחיה פסקה לט: “החוצפא של עקבתא דמשיחא היא מעוט אור לשם תקון הכלים, ואינה דומה כלל למאורעות של עברינות אחרים שהם היו לקותות גמורות, בדרך הריסה. אמנם ישנם בתוך המחנה הזה של בעלי החוצפא גם זיקין שהם מוכרחים להדעך לגמרי ודעיכה זו תבא ע"י הארה גדולה של אור תורה מגבורה של מעלה, ע"י הופעת צדיקים גדולים מאד, “אור צדיקים ישמח, נר רשעים ידעך”.

עצמה במדריגת חיים ב'.

מבאר הרב, שאם כתוב במשנה שבעקבתא דמשיחא החוצפה תרבה (תגדל), היינו שמי שמזרים תכונת חוצפה לעולם הוא ריבונו של עולם! כמו שמצינו במקום אחר, שכתוב בתורה (שמות לג) שעם ישראל הוא 'עם קשה עורף'. זה לא שאנחנו עם ישראל החלטנו בבחירתנו החופשית להיות עקשנים, אלא הקב"ה שתל בנו תכונה של עקשנות. וכן למשל, כתוב בגמ' ביצה (כה:): 'ש'ישראל עזים שבאומות', היינו שביחס בין ישראל לאומות, ה' שתל בנו תכונה של עזות. ואילו ביחס של ישראל לעצמו, ישראל ביישנים, רחמנים וגומלי חסדים.

על כן החוצפה הישראלית בעקבתא דמשיחא הינה אידיאל, שלכתחילה הקב"ה הזרים אותה בדורות שלנו. זאת אומרת, שיש לה מטרה חיובית.

אם עד עכשיו חשבנו ש'חוצפה' היא מציאות בה אדם שם את עצמו במקום ב' כאשר הוא מתאים למקום א'. אזי כאשר הקב"ה הטביע באדם את תכונת ה'חוצפה', אותו אדם חשב שהוא מתאים למקום א', ובאמת בפוטנציאל הוא יכול להגיע למקום ב', אך אינו מגיע למקום ב' משום שזו חוצפה מבחינתו להגיע לשם. לכן, ריבונו של עולם שותל בנפשות תכונה הנקראת 'חוצפה', שתשלים לנו את הפער. שהיות ואנו לא מאמינים שאנו יכולים להגיע למקום ב' - הקב"ה מחדיר בנו תכונת 'חוצפה' שתמריא אותנו למקום ב'.

ומצד שני אם החוצפה הזאת לא מתגלה ע"פ ערכה החיובי, היא יכולה להופיע בצורה שלילית ביותר. ובעצם יש ב'חוצפה' כמעין סם חיים וכמעין סם המוות⁹⁴. כלומר, אותה תכונת חוצפה מסוגלת להביא את האדם לגבוהות, ומצד שני עלולה להוריד אותו לתהומות. הצד החיובי יכול להתבטא בניצול הפוטנציאל של האדם להגיע לדברים גדולים, והצד השלילי שבה - מתבטא במציאות בעוונותינו הרבים, כגון: 'בן מנבל אב'. כלומר, זו אותה תכונה - שורשה הרוחני הוא חיובי.

ההבדל בין תורת חוצה לארץ לארץ ישראל

יש לברר מהו ההבדל העקרוני בין תורת חוץ לארץ לתורת ארץ ישראל? מדוע

94. הרב קוק כתב זאת לעניין 'תורת ההתפתחות', שמנה קבצים קובץ א פסקה קטז.

דווקא בעקבתא דמשיחא, בתקופת המעבר מתורת חוץ לארץ לארץ ישראל - הקב"ה מעורר בנו את תכונת החוצפה?

ההבדל ביניהם תלוי בשאלה, האם התורה נלמדת כפרטים ואין ביניהם קשר (חו"ל)? או שמא יש כללים לכל הפרטים הללו (א"י)? הלימוד תורה בארץ ישראל היינו שרואים את המטרה של הפרטים, זה לא לימוד של האדם הפרטי מול אלוקים, אלא עם ישראל בארץ ישראל כלפי אלוקים, וממילא, כל המציאות נתפסת כמשהו יותר כולל ואחדותי. ולעומת זאת, היות ובגלות התרגלנו לחיות ע"פ תורה של פרטים, הקב"ה שתל בנו תכונה של חוצפה כדי להרים אותנו ממבט פרטי על התורה, על עצמנו, על החיים וכו' - למבט כללי ואחדותי שיש מגמה לכל הפרטים הללו.

בספר אורות - זרעונים פרק ב במאמר 'חכם עדיף מנביא', הרב קוק מסביר שבתחילה היתה נבואה בעם ישראל, שתפקידה היה לתת את הכללים, את האידאליים, להורות את הכיוון, את הדרך, את המגמה לעם ישראל. אך מ"מ דברי הנביאים לא הצליחו לכלות את העבודה הזרה שהיתה בעם. ומי שהצליח לעקור את העבודה הזרה אלו החכמים שבישראל, שע"י גזירות, תקנות ומצוות השמידו את העבודה הזרה. כלשונו שם:

"והוצרכה עבודת הכללים להמסר לנביאים ועבודת הפרטים לחכמים. וחכם עדיף מנביא, מה שלא עשתה הנבואה בכלי מלחמתה החוצבים להבות אש לבער מישראל עבודת אלילים ולשרש אחרי עקרי ההשפלות היותר גרועות של עשק וחמס, של רצח וזמה, רדיפת שחד ושלמונים, עשו החסמים בהרחבת התורה, בהעמדת תלמידים הרבה ובשנון החקים הפרטיים ותולדותיהם. 'הליכות עולם לו אל תקרי הליכות אלא הלכות'."

וכאשר נסתלקה הנבואה ויצאנו לגלות, הכללים החלו להתרופף, והתחזק עסק החכמים בהדרכת חיים של מצוות בפרטי הלכות, ובאותה תקופה הבנים היו מקיימים את דברי אביהם, ולא שאלו יותר מידי שאלות.

ולאחר שהתחילה תנועת ההשכלה, "התנועה המחשבתית הכוללת" כלשון הרב במאמר הדור, אנשים כבר לא היו מוכנים לקבל הדרכות והוראות כמות שהן ללא כל הבנה. הרב מסביר במאמר הדור, את הסיבה לעזיבת המצוות:

"המחלה הנוראה של הדור אין מקומה העיקרי לא בלב, לא ברגש, לא

בתאוה והפקרות, לא בידיים פועלות און, ולא ברגלים אצות לרעה, אע"פ שכל אלה חולים ונכאבים הנם. אבל יסודה של המחלה הוא המוח - כוח המחשבה".

וממשיך הרב לבאר במאמר 'חכם עדיף מנביא' שבגלות היו מקיימים הלכות יבשות, מותר אסור וכו', עד שלב שבו כבר היו סולדים מהרבה מצוות יבשות, מדוע? משום שלא היו רואים את הקישור שלהם לכללים, איך כל הפרטים מקושרים לכללים, לאידאליים גדולים.

על כן, בדור התחייה, הביטוי לכך שאנשים אינם רוצים לקבל את כל פרטי המצוות - הוא 'יסוד החוצפה'. כלומר, הם מבקשים דברים גדולים ועליונים, עד כדי כך שהם לא מבינים איך יש ניתוק בין הפרטים הקטנים לכללים, ולמגמה שכוללת אותם. וע"י הנבואה שעתידה לחזור, דהיינו החיבור לכללים עתיד לחזור, אז יחזרו להבין איך המצוות מקושרות לכל האידאליים הגדולים.

ובעצם הדור שלנו ראוי לתורה כללית, תורה של אידאליים. אם אנחנו לא נספק לו אותה, ברמה של ציבור מול פרט, ברמה של התורה כיחידה אחת ולא כאוסף של פרטים - הוא ירגיש ביזיון. דהיינו, זה כמו אדם שמתאים למדריגה הרבה יותר מתקדמת, ושמים אותו בקומה נמוכה. זה שאנו רואים 'חוצפה' בהופעה השלילית שלה - זו תוצאה של אותה תכונת החוצפה שעתידה להביא אותנו למקום החיובי שאנו צריכים להגיע אליו. והיות ולא סיפקנו את זה אל הדור ואל עצמנו, ממילא תכונת החוצפה מפעפעת ותופיע בצורתה השלילית.

"החוצפה בעקבתא דמשיחא באה מפני שהעולם הוכשר כבר עד כדי לתבוע את ההבנה איך כל הפרטים מקושרים עם הכלל, ואין פרט בלתי מקושר עם הגודל הכללי יכול להניח את הדעת".

החוצפה הגיעה מפני שהעולם הגיע להבנה כיצד כל פרטי המצוות מקושרים עם ערכים ואידאליים גדולים. שזו הסיבה החיובית של החוצפה, ופחות מזה זה לא טוב. למשל, תלמיד היושב בכיתה והרב מלמד תורה של פרטים, ואדם שייך פוטנציאלית לתורה של כללים - התלמיד לא מוכן להקשיב ולא מזדהה איתו ומתמרד נגד התורה הזאת. וכן אדם המבין את הערך שמבטאת השבת, שהוא יום מנוחה, יום של שמחה ומשפחה וכו' אבל הוא לא מבין מה הקשר בין הערך של השבת לבין איסור בורר או טוחן. ויוצא הפוך על הפוך, שדווקא האדם שיש

לו פוטנציאל לקבל תורה גדולה, מקבל תורה קטנה. התכונה הזאת תיצור את המרד הרוחני, שאם לא נותנים לו תורה גדולה – הוא אינו רוצה תורה בכלל. וכלפי חוץ זה נראה לא טוב, התנהגות בחוצפה כלפי הרב, כלפי ההורים. אלא שהרב קוק מלמד אותנו שהיות וסיפקו לו תורה קטנה – הוא מורד, כי באמת הוא רוצה תורה גדולה⁹⁵.

ובעצם, הבעיה היא לא הקוטן של הדור אלא הגודל של הדור, שכאשר לא נותנים לו לבטא את הגודל – הוא מתפרץ. וא"כ המרידה שיש היא לא בגלל התגברות התאוות והתפתחות טכנולוגיות שונות ומשונות, אלא משום שהדור הזה מחפש תורה גדולה, ואנו נותנים לו תורה קטנה, ואינו מוכן לקבל את זה, כי הוא באמת שייך בפוטנציאל לתורה גדולה, ולכן כשמדברים איתו על תורה קטנה הוא מורד בכך.

"פרטים מקושרים על הכלל", היינו לא ללמוד תורה כאוסף של פרטים אלא ממבט אחדותי, תורת ההלכה מול תורת האגדה, לראות את הציונות והמדע כחלק מעולם של תורה, לראות את הערך של כלל ישראל, של עם ומדינה.

מהו התיקון? לימוד תורת הכללים!

"ואם היה העולם עוסק באורה של תורה במדה זו שתתגדל הנשמה הרוחנית, עד כדי הכרת הקישור הראוי של הפרטים עם הכללים הרוחניים, היתה התשובה ותיקון העולם הבא אתה ועל ידה מופיעה ויוצאה אל הפועל".

אם אנו עוסקים באורה של תורה, רזי תורה, מקצוע הנקרא "אמונה", שבפנימיותה היא תורת הקבלה. תורת הכללים, ממילא זה מדבר אל הלבבות ומניח את הדעת, כי האדם מתאים לזה, אבל אם לא מדברים ברמה הזאת, אלא מדברים בתורה פרטית, והאדם שייך באמת לתורה כללית, הוא אינו מוכן להקשיב.

"אבל כיוון שההתרשלות גרמה שאור תורה פנימית הטעון רוממות וקדושה

95. עיין במאמר הדור שזו הנקודה שם, שדווקא כשהדור עלה למדריגה גבוהה, ומוכן לקבל אידאלים ומטרות נשגבות – ההורים והמורים לא יכולים לתת לו את זה.

עצמית לא הופיע בעולם כראוי, באה התביעה של סידור חיים כאלה וכו'."

היות והעתקנו את התורה הגלותית לארץ ישראל, לא הבנו שהשינוי הגיאוגרפי הוא גם שינוי בגישה אל התורה. כלומר, כאשר איננו עוסקים בלימוד פנימיות התורה - בא ההרס.

אם כן, למדנו שתכונת החוצפה, בפוטנציאל היא טובה, ואילו בביטוי בפועל, במציאות בשטח - אינה טובה. מה הפתרון?

לימוד **אמונה**. התורה הגדולה הזאת צריכה להיות פופולרית, ולא לוותר על הגודל של הרעיונות, אבל כן לתרגם זאת בשפה ברורה, שאדם ירגיש שזה מדבר אליו. ושלא ירגיש שהוא 'נמצא באויר'.

ואם נחזור לסיפור שבתחילת המאמר, נבחין שבאמת מבחינה חיצונית יש הבדל בין חוצפה של אדם העולה לאוטובוס ואינו רוצה לשלם לנהג, לבין חוצפתו של אדם שסולד ממצוות, שהרי כל אחד מתחצף מסיבה שונה. אבל באמת העיקרון הוא נכון לשניהם. שבאמת שניהם רוצים להיות חופשיים ולשבור את המסגרת המקובלת, והפתרון לשניהם הוא לימוד הכללים. כלומר, את האדם שעולה לאוטובוס ואינו רוצה לשלם, צריך לחדור לתוכיות נפשו, ולשאול אותו מדוע אינו רוצה לשלם? ואם יאמר שבאמת לא צריך לשלם, כי זה לא נכון לשלם. נבחין כי אותו אדם אינו מוסרי, וצריך ללמוד מוסר, דהיינו, צריך ללמוד את הכלל שממנו יצאו פעולותיו החיוביות. וכן האדם שאינו רוצה את המצוות, משום שאינו מבין את הערך והמהות שלהם - צריך ללמוד אמונה, מוסר, ומתוך כך יתחבר לה' ויקיים את פרטי הלכותיו.

החפץ חיים בספרו 'צפית לישועה' (פרק א) שואל שאלה מעניינת ביחס לדורות הגאולה, שלכאורה מבואר במשנה בסוף מסכת סוטה וכן בגמרא בסנהדרין (צז.). שבדור עקבתא דמשיחא שבסימנים לגאולה יהיו דברים נוראיים, כגון: 'חוצפא יסגי' ו'אין תוכחה', 'נערים פני זקנים ילבינו', 'בת קמה באמה' וכו', ומצד שני מפסוקי התורה נראה להיפך, שהגאולה תהיה דווקא כאשר נשוב אל ה', כמש"כ (דברים ל) "והיה כי יבואו אליך... הברכה והקללה ושבת עד ה' אלקיך ושמעת בקולו וגו' ואז ישיב ה' את שבותך וגו'", ואומר החפץ חיים שזו הבטחה מה' שכך יהיה בוודאי וכמו שכתב שם הרמב"ן.

ואם כן, איך שני הדברים הללו מסתדרים ביחד?

וכותב שם החפץ חיים שהתשובה לכך היא שבאמת שניהם אמת, היות ובאחרית הגאולה יהיו שני סוגי אנשים ושניהם יעזרו בקירוב הגאולה. הסוג הראשון: אנשים העובדים את ה' בכל לבבם ובכל נפשם, הם ובניהם, והם הנקראים שלומי אמוני ישראל, עובדי ה' המוסרים את נפשם לקיים תורת ה' בכל מצב. ועליהם נאמרו הפסוקים בתורה "ושבת עד ה' אלקיך ושמעת בקולו ככל אשר אנכי מצוה היום וּבִנִּיךָ כִּכֵּל לִבְבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ".

הסוג השני: היפך הסוג הראשון, אנשים שמדריגתם במצב הדת שפלה עד מאד, ויתנהגו כל אחד כפי הישר בעיניו, ולא יקבלו תוכחה, ואעפ"כ אל יפול ליבנו מזה, היות ואלו סימני הגאולה המבוארים בסוף מסכת סוטה ובגמרא בסנהדרין.

ואומר שם החפץ חיים, שהסוג הראשון יקרבו את הגאולה במעשיהם הטובים, והסוג השני גם יקרב את הגאולה. אך אינו ביאר איך יועילו הסוג השני לקרב את הגאולה, הוא רק כתב שהם גם יקרבו. אבל איך זה עובד?

שמעתי מהרב זאב קרוב זצ"ל שהסביר את דברי החפץ חיים, ע"פ יסוד תכונת החוצפה המבואר בדברי הרב קוק, שאם שאלנו איך הסוג השני הרחוק מתורה ומצוות יקרב אף הוא את הגאולה? יש לומר שהם יקרבו ע"י החוצפה! כלומר, ביארנו ש'החוצפה בעקבתא דמשיחא' נובעת מרצון להבין דברים גדולים, וכאשר מגישים לאנשים פרטים קטנים שאינם מקושרים לכלל ומטרה גדולה - הם סולדים מכך וזה מתבטא ע"י החוצפה. ואיך דבר זה מקרב את הגאולה? אלא שע"י החוצפה, מתבררת האמונה, משתכללת ההבנה של הכללים, של המהות שממנה נובעים כל הפרטים. וזה מתברר לתלמידי חכמים, וממילא לאחר מכן אותם תלמידי חכמים מסוגלים ללמוד וללמד ולהסביר בצורה יותר מובנת, הנוחה להישמע אצל עם ישראל, וזה מקרב את עם ישראל ללימוד התורה ופנימיותה - לריבונו של עולם, וזה גופא מקרב את הגאולה! והסבר זה האחרון, מבואר בפסקה הבאה:

אורות התחיה פסקה לט:

"...בלא החוצפא דעקבא דמשיחא לא היה אפשר לבאר רזי תורה בגילוי גמור, רק ע"י התעבות ההרגשות שע"י החוצפא, יהיה אפשר לקבל הארות שכליות עליונות מאד, וסוף סוף שהכל ישוב לתקון גמור".

לסיכום:

סוגיית החוצפה בעקבתא דמשיחא היא חשובה ויסודית מאד בדורנו דור התחייה, ובייחוד לאור השקפתו של הרב קוק בנושא זה.

הסתכלות הרב קוק על סוגיית ה'חוצפה', שוזרת את התסכולות על כמה וכמה סוגיות, שבהן הוא רואה את הדברים העמוקים המסתתרים מתחת לפני השטח.

לדוגמא, ההסתכלות על דור החלוצים, שיש בהם את הכוח, הרצון, החשק, והמסירות נפש לבנות את ארץ ישראל, על אף שהם לא כ"כ מחוברים לתורה ומצוות. ובמעשיהם הם בונים שורשים יסודיים באומה. וכן בסוגייה שלנו, שאמנם הדור לא רוצה את כל פרטי המצוות, אך זה נובע מתוך רצונם להבין את הכללים, ואת הגודל של כל פרטי המצוות.

הננו רואים היום את מה שדיבר עליו הרב קוק לפני כמאה שנה, אנו רואים את הרצון של העם להבין את הדברים הפשוטים, לרצות לחבר את הפעולות לאידאלים גדולים, אנו חשים את החוסר בלימוד אמונה, שתפקידו לחבר אותנו לאבינו שבשמיים, ומתוך כך לקיים את מצוותיו באהבה.

מי יתן ונזכה להתקדם אט אט בלימוד המוסר והאמונה, לבררו ולהטמיעו בנפשותינו, ומתוך כך לחבר את עם ישראל לריבונו של עולם, שזהו תפקיד ה'תלמידי חכמים' בדורנו.